

Tinksmeden (*Tringa glareola* L.) som ynglefugl i Danmark.

Af ERNST TORP PEDERSEN.

(With a summary in English: The Wood Sandpiper (*Tringa glareola* L.) as a Breeding Bird in Denmark).

(Meddelelse fra Naturfredningsrådets reservatudvalg nr. 60).

Af danske vadefugle har hidtil kun Skovsneppe (JESPERSEN 1942, p. 115), Hjejele (THAMDRUP 1939, p. 134) og Stor Præstekrave (POULSEN 1953, p. 16) været genstand for sammenfattende zootopografiske undersøgelser; for den sidstnævntes vedkommende endog kun dens udbredelse i det indre af landet. Adskillige andre arter har en ejendommelig udbredelse samtidig med, at mange i de senere år har været i enten udpræget fremgang eller tilbagegang.

Til de danske vadefugle, der er i tilbagegang, hører Tinksmeden, og for at fastslå, hvor stærk en reduktion, der var sket af ynglebestanden, blev i årene 1953-55 foretaget en undersøgelse og kortlægning af denne arts ynglepladser i Danmark.

Gennem Dansk Ornithologisk Forening og Flora og Fauna blev udsendt opfordringer til at give meddelelse om antallet af ynglepar på de forskellige lokaliteter, hvorefter der blev modtaget værdifulde, hidtil ikke offentliggjorte iagttagelser og oplysninger fra følgende fuglekyndige personer (ved ikke-medlemmer af D. O. F. er vedføjet adresse):

Assistent frk. ELLA ADELHOLT, kontrolassistent KAJ ANDERSEN, Birkemosegård, Overby, BERTEL BRUUN, førstelærer HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN, fotograf ARTHUR CHRISTIANSEN, cand. mag. BERTEL HANSEN, Tistrup, gdr. J. CHR. HARBOE, stud. mag. BIRGER JENSEN, CARLO F. JENSEN, Møllebakken, Tarm, stud. mag. THØGER JENSEN, He, lærer J. MØLLER KRISTENSEN, Hunderup skole, Bramminge, trafikkontrollør THORVALD KJÆR, lærer V. SIGFRED KNUDSEN, Aarestrupvej 11, Aarhus, grosserer CHR. KRÜGER, cand. theol. HALFDAN LANGE (død i 1955), mag. scient. og cand. med. BERNT LØPPENTHIN, konservator HARRY MADSEN, cand. mag. REGIN MUNCK, lærerinde, frk. ANNE NIELSEN, Havneby, Rømø, lærer LEO NOVVRUP,

gdr. KARL O. PEDERSEN, konservator C. M. POULSEN, apoteker S. R. RASMUSSEN (død i 1957), skovrider B. STEENSTRUP, Det danske Hedeselskab, Viborg, apoteker AXEL STEINBACH, glarmester J. SWITZER-HANSEN, museumsdirektør, dr. phil. H. M. THAMDRUP, Aarhus, og læge IB WENG.

Disse bidragydere er jeg tak skyldig for deres hjælp ved undersøgelsens gennemførelse. En særlig tak skal desuden bringes professor, dr. phil. R. SPÄRCK, som velvilligst har stillet Naturfredningsrådets arkivmateriale til min rådighed, professor, dr. phil. M. DEGERBØL, som gav mig adgang til Dansk zootopografisk Undersøgelses materiale (mærket D. Z. U.) og dr. phil. FINN SALOMONSEN, som har ydet værdifuld hjælp på mange måder. Endvidere en tak til Naturfredningsrådets Reservatudvalg og direktionen for professor JAPETUS STEENSTRUPS mindefond, der har ydet økonomisk støtte til undersøgelsen.

Tinksmedens geografiske udbredelse.

Tinksmeden (*Tringa glareola* Linné, 1758) er ikke opdelt i geografiske racer. Som udbredelseskortet fig. 1 viser, har den som ynglefugl en udpræget nordlig palaearktisk udbredelse. Dens vestgrænse er Norge og Jylland og dens sydgrænse Nordtyskland, Polen og Rumænien. Gennem Sovjetunionen er den udbredt mod øst helt til Kamtchatka og Sakhalin, mod nord til tundraens sydgrænse og mod syd til Syd-Ural, Kirgisiersteppen, Sydøst-Altai, Bajkalsøen og Amurfloden (hovedsagelig efter J. LEE PETERS 1934, p. 267).

Oplysninger om artens ynglen i Danmark før 1900.

I den ældre danske ornithologiske litteratur er i mange tilfælde sket en sammenblanding af Tinksmed og Rødben. Således nævnes i et håndskrift af PEDER SYV fra sidste halvdel af 1600-tallet (S. DAHL 1909, p. 110): »Tingsmed Totanus Jonstioni, er en Vandfugl med (!) lange røde been og neb, raaber Ting, Ting«. Tidligere i håndskriftet er omtalt »Hyttten«, som efter beskrivelsen synes at være Rødben, og under omtalen af Røvætter (Rødvitte = Kobbensneppe) hedder det: »De have lange røde been. Deraf kaldes de og Rødbeener. Hæmatopus

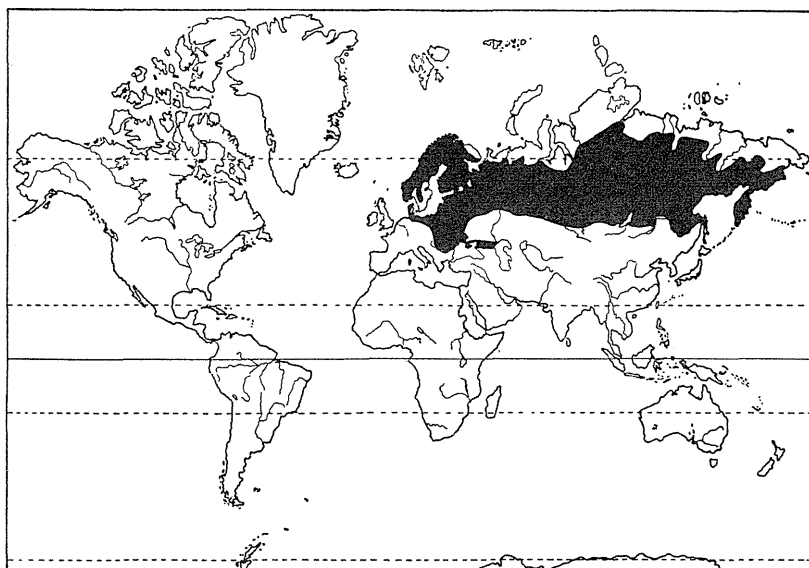

Fig. 1. Yngleområdet for Tingsmed (*Tringa glareola* L.).
The breeding range of the Wood-Sandpiper (*Tringa glareola*).

(i Jylland, Tingsmede).« Det er således meget tvivlsomt, om PEDER SYV har kendt Tingsmeden.

I fuglelisten i PONTOPPIDANS danske Atlas, bind 1, 1763, der hovedsagelig er udarbejdet af M. TH. BRÜNNICH, nævnes Tingsmeden heller ikke sikkert, men under vadefugle findes dog en *Littorea*, som efter beskrivelserne kan være Tingsmed eller Brushane. Den samme usikkerhed med hensyn til arterne kan spores i M. TH. BRÜNNICHS Ornithologia Borealis fra 1764 og i OTTO FR. MÜLLERS Zoologiæ Danicæ Prodromus fra 1776.

Første gang Tingsmeden nævnes i den danske ornithologiske litteratur på en sådan måde, at man kan være sikker på, at det er *Tringa glareola*, der menes, er i 1794, idet J. W. HORNE-MAN (p. 151) skriver, at »Tingsmed er ikke sjelden ved Fjordene paa Fyen«. Året efter (i 1795) følger den første oplysning om Tingsmeden som ynglefugl i Danmark. Det er ST. ST. BLICHERS far, præsten NIELS BLICHER, der fra Vium i Viborgeggen skriver (1795, p. 96): »Endnu gives der en langnebbet mindre Fugl + Pingsmed —. Andre kalde dem: Tingsmed — som bliver at anføre paa dette Sted. Den sees overalt ved Søer,

Vandsteder og Damme i Byerne. Den lever af Insekter og yngler i Nærheden af Moese Damme og Vandsiger.«

På den tid har store dele af Jylland, som Videnskabernes Selskabs Kort udgivet 1766–1841 med stor tydelighed viser, været dækket af lynghede og hedemoser, – ja, halvøen har været et sandt eldorado for Tinksmeden. Fra de følgende år findes også mange oplysninger om dens hyppighed. Om dens forekomst på Mors 1798–1810 skriver C. SCHADE (1811, p. 190) at man hører den »næsten i ethvert Kjær«. Nu er den forlængst forsvundet som ynglefugl fra denne ø. F. BOIE (1822, p. 776) oplyser, at den i yngletiden ikke er sjælden på hederyggene i hertugdømmet Slesvig, og at den er »ungemein häufig« på Jyllands heder, hvorimod man aldrig træffer den på øerne i vadehavet og ved selve stranden. BOIE kendte personligt Tinksmeden fra sine rejser. Således foretog han i 1819 en rejse til Slesvigs vestkyst sammen med J. F. NAUMANN, der var dattidens dygtigste fuglekender. Han har truffet den ved mølledamme i umiddelbar nærhed af huse, men dog set hovedparten på de ensformige hedesletter og fortrinsvis i de kæruldbevoksede lavninger.

A. C. TEILMANN (1823, p. 124) skriver om Tinksmeden kort og godt, at den »yngler meget almindelig i moserne«, og FREDERIK FABER (1824, p. 37) finder i sin kritik af Teilmanns håndbog intet at indvende mod denne oplysning, men nøjes med at bemærke følgende: »Det er altså nu tilstrækkeligen bleven oplyst, at denne Fugl yngler i Jylland ved Forfs. (TEILMANNS) Bemærkning l. c. og BOIES Afhandling i Okens Isis 1822«. FABER havde endnu ikke selv truffet Tinksmeden på yngleplads i Danmark, for dette lykkedes først på hans rejse til det nordligste Jylland i sommeren 1827. Fra denne rejse beretter han følgende: »22. maj. — Imellem Jerup og Aalbæk traf jeg førstegang *Totanus Glareola* ved Ynglepladserne« (1828, p. 249). Forøvrigt blev det FABERS sidste zoologiske rejse, idet han døde allerede i 1828 i en alder af kun 33 år.

I første udgave af Skandinaviens Fugle oplyser NIELS KJÆRBØLLING (1852, p. 292) følgende, som han til dels har fra den allerede citerede litteratur: »Almindeligere end forrige (Svaleklire), og ikke sjældent ynglende, især i større sandige moser, f. Ex paa Heden ved Tarum og Skjern og ved Hastrup,

ved Sæby (GAD), paa Mols (BONNEZ), i Hertugdømmerne temmelig hyppig (Mechlenburg, BOJE), imellem Jerup og Aalbæk i Vendsyssel (FABER), i Sjælland yngler den, efter MELCHIOR og HAGE, sjeldnere.« KJÆRBØLLING bringer i anden udgave (1875, p. 527) intet nyt af særlig interesse, idet de nye ynglepladser allerede var offentliggjorte af ornithologerne J. C. H. FISCHER og F. C. FENKER.

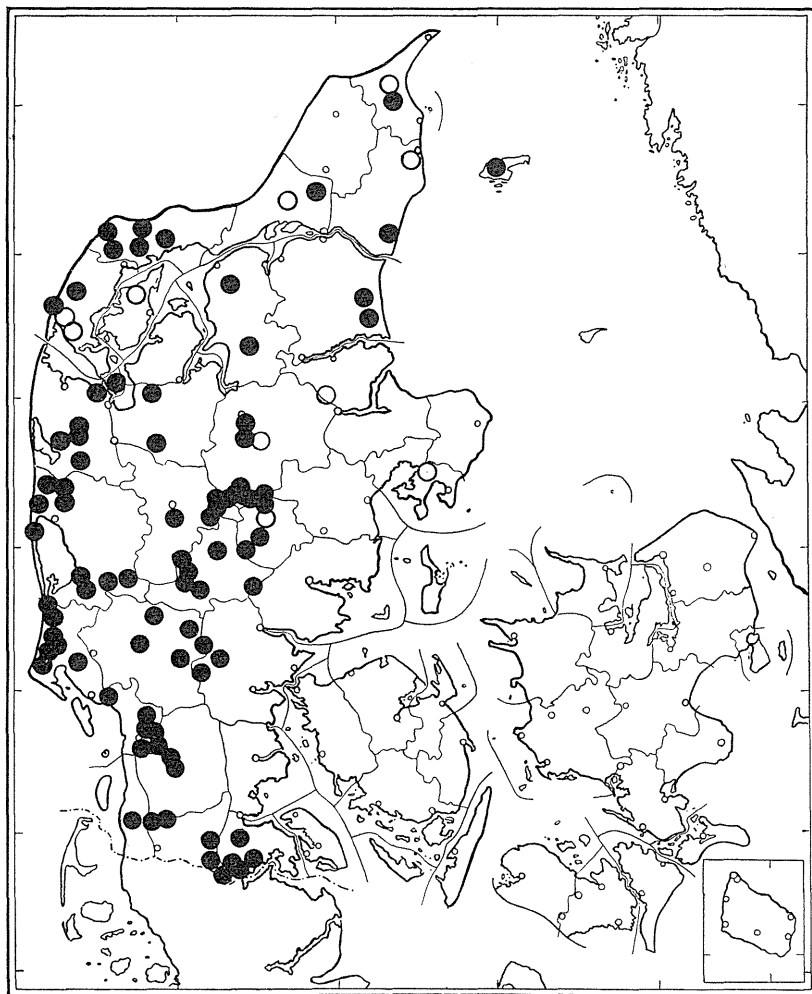
De mange lokalfaunaer, som blev udgivet i sidste halvdel af 1800-tallet giver adskillige oplysninger om Tinksmedens hyppighed i de forskellige landsdele. J. C. H. FISCHER (1863, p. 33) meddeler, at han alene fra Vendsyssel har fået omtrent 150 æg af denne fugl og nævner ynglelokaliteterne Jerup, Gaarbo Sø og Sandmosen. A. FEDDERSEN skriver (1865, p. 22), at den på Viborgeggen yngler overalt i hededamme, og i Thy er den ifølge P. V. HEIBERG (1886, p. 31) almindelig ynglefugl i alle kær og moser. Det samme indtryk af Tinksmedens hyppighed får man ved at læse GAMST PETERSENS ornithologiske optegnelser fra årene 1875–92 (CHR. KRÜGER 1944, p. 238), og beretningen om cand. pharm. A. H. FABERS rejser i Thy i maj 1884 (1895, p. 26–30), men da alle disse iagttagelser findes i den efterfølgende oversigt over materialet, er det unødvendigt at gå nærmere i enkeltheder her. De nævnte eksempler er tilstrækkelige til at vise, at Tinksmeden endog langt op i 1800-tallet var en almindelig ynglefugl i de jyske hedemoser.

Tinksmedens udbredelse og hyppighed i årene 1900–1955.

Allerede HERLUF WINGE (1907, p. 11) nøjes i sin fugleliste med at karakterisere Tinksmeden som »Ret almindelig som ynglende«. Nøjagtig de samme ord bruger E. LEHN SCHIÖLER 18 år senere (1925, p. 232). AXEL KOEFOED (1926, p. 30) udvider denne karakteristik med at anføre »Ret almindelig ynglefugl på vestkysten af Jylland«. – Den første, der direkte omtaler en tilbagegang er R. HØRRING (1926, p. 204), som skriver:» I Danmark fandtes den tidligere paa mange Steder meget talrig og er endnu ret almindelig som ynglende, omend den vistnok stadig aftager stærkt i Antal, efterhaanden som Moser og Kær tørlægges.«

Fra de sidste 20 år findes følgende angivelser:

1938: »Fåtallig Yngletrækfugl« (F. SALOMONSEN, p. 151).

Dansk zootopografisk Undersøgelse

Fig. 2. Alle Tinksmedens kendte danske ynglepladser. De ikke udfyldte cirkler betegner steder, hvor fuglen ikke har ynglet efter år 1900.

All known breeding places of the Wood-Sandpiper. Open circles designate localities where the species has not bred since the year 1900.

1939: »I Danmark yngler Tinksmeden i visse Egne endnu ret almindeligt. Som udpræget jysk Fugl er den især at træffe rugende i Vestjylland Syd for Limfjorden samt i Vendsyssel og Thy, hvor den næsten udelukkende har sine Redepladser i de derværende Hedemoser og Kær. Efterhaanden som disse

ved Opdyrkning udvandedes, aftager Yngleparrenes Antal, og der skal i de senere Aar kunne spores en ret betydelig Tilbagegang i Tal« (HEILMANN og MANNICHE, p. 141).

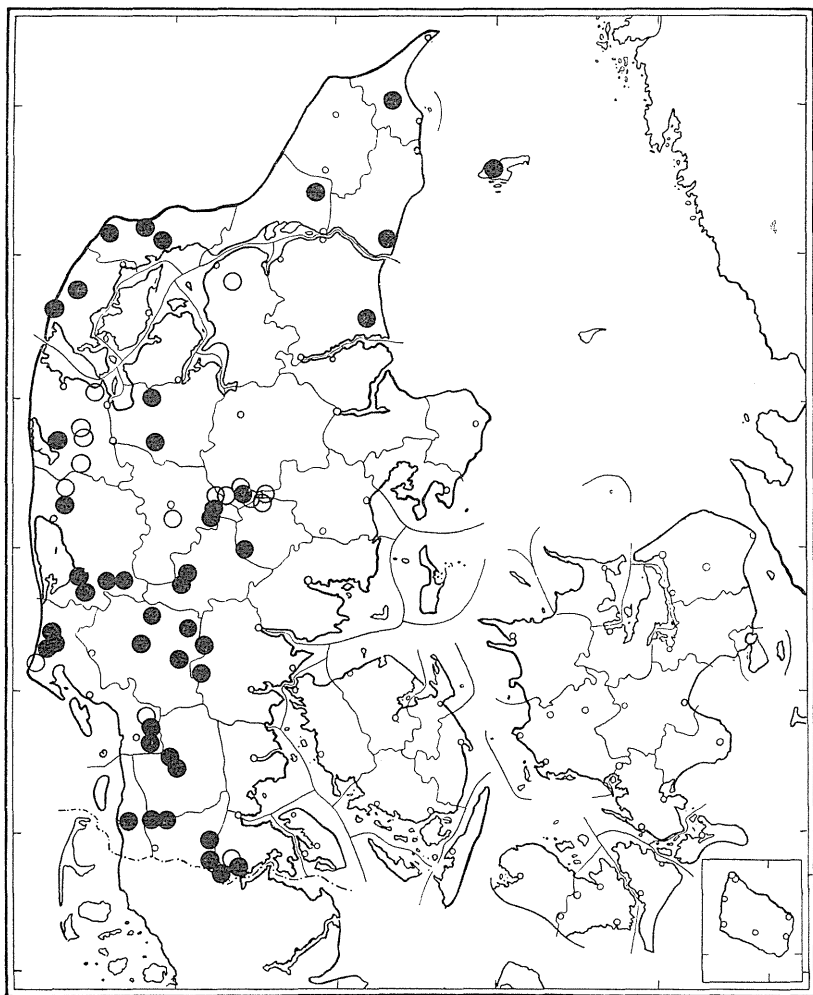
1946: »As breeding bird found almost exclusively in Jutland, where formerly it was common at many places. In the last decades has decreased enormously, being forced to forsake its breeding places where the bogs and marshes have been drained.« (P. JESPERSEN, p. 40).

1946: »Ret almindelig Ynglefugl i Jylland, vist kun i Hedemoser. Paa Øerne ruger den næppe, i alle Tilfælde kun yderst sjældent og ustadigt.« (B. LØPPENTHIN, p. 33).

Det materiale, der er tilvejebragt ved den foreliggende undersøgelse, bekræfter desværre alt for tydeligt den tilbagegang, som flere af de ovennævnte forfattere antyder. Tilbagegangen begynder allerede i sidste halvdel af 1800-tallet samtidig med, at hedeopdyrkingen og afvandingen af kær og moser tager fat. På udbredelseskortet fig. 2 er vist samtlige kendte lokaliteter, hvorfra sikkert bevis om ynglen foreligger. De ikke udfyldte cirkler betegner lokaliteter (ialt 10), hvorfra Tinksmøden var forsvundet som ynglefugl allerede før år 1900. Det andet kort fig. 3 viser lokaliteter, hvor fuglen har ynglet siden 1935, og her betyder de ikke udfyldte cirkler lokaliteter (ialt 16), hvor den nu ikke længere yngler. Årsagen til denne tilbagegang er i første række udtørringen af hedemoser, kær og smådamme i hederne, men som nævnt også selve hedens opdyrkning. Selv om dammene og moserne får lov at ligge, hvad der dog er sjældent, egner de sig overhovedet ikke som yngleplads for Tinksmøden, hvis de bliver omgivet af dyrkede marker. De største nuværende ynglepladser ligger da også netop i de store, uberørte hedemoseområder (Råbjerg mose, Hanstholm-Klitmøller reservat og Borris hede).

Som kortene viser, har Tinksmøden i Danmark en udpræget vestlig udbredelse, til trods for at den i Europa netop har en østlig udbredelse. Det er altså samme forhold som hos f. eks. Dværgmåge (*Larus minutus* Pall.) (R. SPÄRCK 1942, p. 46), idet dens ejendommelige udbredelse i Danmark udelukkende er bestemt af eksistensøkologiske faktorer.

Yngleområdet udgøres af Læsø, Vendsyssel, Himmerland (nu kun Lille Vildmose), Thy, Vestjylland, Midtjylland samt

Dansk zootopografisk Undersøgelse

Fig. 3. Tinksmedens danske ynglepladser siden 1935. De ikke udfyldte cirkler betegner steder, hvor den nu er forsvundet som ynglende.

The Danish breeding places of the Wood-Sandpiper since the year 1935. Open circles designate localities from where the species has now disappeared as a breeding bird.

de vestlige og sydlige dele af Sønderjylland. Som kortene viser er tilbagegangen ret jævnt fordelt over hele dette område.

I litteraturen findes enkelte ubekræftede og i de fleste tilfælde meget tvivlsomme oplysninger om formodede yngleforsøg på øerne. Der har ikke kunnet fremskaffes beviser for,

at arten nogensinde her i landet har ynglet øst for Lillebælt, og i hvert fald er den ikke regelmæssig ynglefugl uden for Jylland, selvom den måske en enkelt gang skulle forsøge at yngle i det østlige Danmark. Dens udbredelse her i landet falder nøje sammen med Hedehøgens (*Circus pygargus* (L.)) (se P. JESPERSEN 1947, p. 63).

Hvis man sammenligner udbredelseskortene med et kort over de danske landskabsformer (fig. 4), vil man se, at Tinksmeden næsten udelukkende er knyttet til 3 af disse, nemlig de vestjyske flodsletter (hedesletter), flyvesandsområderne (havklitter og indsande) samt områderne med hævet stenalderhavbund. I Vestjylland kan man ligefrem på kortene se, hvorledes fuglen undgår bakkeøerne, især er det tydeligt ved den største af disse, nemlig Skovbjerg bakkeø mellem Ringkøbing, Herning og Holstebro. Årsagen til denne fordeling må søges i det forhold, at de hedemoser og sumpe, som Tinksmeden kræver, netop findes i de to flade landskabsformer, flodslette og hævet havbund. Det er i dette terræn, at vore største såkaldte højmoser ligger (Råbjerg mose, Store og Lille Vildmose, Hals mose, Rønbjerg mose, Hvidmose o. s. v.). På bakkeøerne, som er opbygget af moræne, er højmoserne og ligeledes de store sammenhængende hedestrækninger sjældne, da hovedparten af jorden er opdyrket eller beplantet.

Mere overraskende vil det måske være, at Tinksmeden opsøger klitområderne. Det er dog ikke selve klitterne, men derimod klitsøerne, der i de fleste tilfælde er opstået som afblæsningsflader, der senere er blevet vandfyldte. Som påvist af HEINRICH KIRCHNER (1949, p. 73) har arten en ganske tilsvarende udbredelse i Slesvig-Holsten, idet den her er knyttet til Gestlandets højmoser og hverken findes i Vestlandet (marsk) eller i Østlandet (moræne).

Foruden kortlægningen af ynglepladserne er også forsøgt en skønsmæssig optælling af antallet af ynglepar. En sådan optælling er meget vanskelig at gennemføre med en art som Tinksmeden, da antallet af ynglepar på en bestemt lokalitet kan variere meget fra år til år. Tallene fra den bedst undersøgte danske lokalitet, Hanstholm-Klitmøller vildtreservat (se p. 66), viser tydeligt dette, idet bestanden her varierer mellem ca. 10 og ca. 30 par, alt efter hvor tør den pågældende sommer

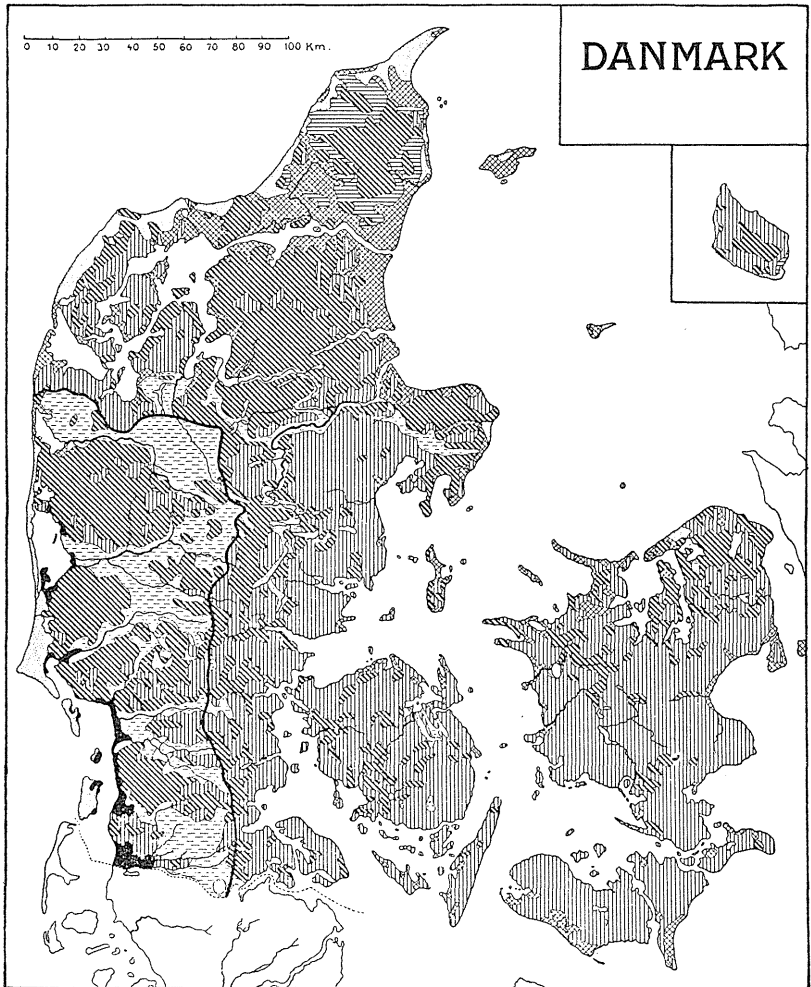

Fig. 4. Kort over de danske landskabsformer. (Efter K. Milthers).

- 1 hedesletter, hvor halvdelen af Tinksmødebestanden findes.
- 2 havklitter og indsande, hvor en femtedel af bestanden findes.
- 3 hævet stenalderhavbund, hvor en femtedel af bestanden findes.
- 4 sandede moræner, hvor ganske enkelte par yngler. I Vestjylland (syd og vest for den optrukne streg, der angiver isens hovedopholdslinie i sidste istid) er det de såkaldte Bakkeøer.
- 5 lerede moræneområder, 6 hævet havbund fra ishavstiden og 7 marskområder, som ikke huser ynglende Tinksmøde.

Map of the Danish landscape types. (After K. Milthers).

- 1 Outwash plains where half of the population of the Wood Sandpiper is found.
- 2 Coastal and inland dunes, where one-fifth of the population is found.
- 3 Raised sea-floor from the Stone Age Sea, where one-fifth of the population is found.
- 4 Sandy moraines, where a few pairs breed. In West Jutland (south and west of the full-drawn line which indicates the main ice border line in the last glacial period) the landscape consists of the so-called «hill islands» i.e. moraine landscape from the penultimate glaciation.
- 5 Clayey moraine areas.
- 6 Emerged sea floor from the late Glacial Sea.
- 7 Marsh areas, where no Wood Sandpiper breeds.

har været. Hvis nemlig klitsøerne og de små hededamme tørrer ud, forlader fuglene stedet, men kan så vende tilbage, når vandstanden i dammene atter er normal. I den efterfølgende tabel over antallet af ynglepar på de forskellige lokaliteter er alle tallene derfor skønsmæssige, og oversigten er da også kun et forsøg på at opregne ynglebestandens størrelse. Det samlede tal bliver omkring 224 ynglepar i hele Jylland. Forhåbentlig ligger dette tal i underkanten. Enkelte lokaliteter kan have unddraget sig opmærksomheden, men det bliver desværre næppe mange, så jeg tror, at det virkelige tal ligger et sted mellem 200 og 300 par fordelt på omtrent følgende måde efter landsdele:

Vendsyssel (1, 3, 4 og 5)	30- 50 par
Thy-Hanherred (6 og 7)	30- 50 par
Himmerland (11)	0- 5 par
Midtjylland (14, 18, 19, 20, 25 og 26)	40- 55 par
Vestjylland (15, 16, 17 og 27).....	80-110 par
Sønderjylland (49, 50, 51 og 52).....	20- 30 par
Hele Danmark	<u>200-300 par</u>

Tallene i parentes betegner de zootopografiske distrikter, som Danmark er opdelt i (se JESPERSEN 1937, p. 80).

Oversigt over Tinksmedens nuværende danske ynglepladser.

1. Ynglelokaliteter på hedesletter (= Flodsletter).

Borris hede (17).....	30 par
Hvidmose (15)	10 par
Skalstrup hede (16).....	10 par
Ulkær mose (18)	10 par
Troldmose (18)	10 par
Østerhede (Tarm) (17)	8 par
Kongsmose (51)	8 par
Skjern ådal (17).....	5 par
Plovslund moser (26)	5 par
Rønbjerg hedemose (15)	4 par
Debel-Tofterup moser (26)	3 par
Fæsted mose (Ribe) (27)	3 par
Frøslev mose (51)	3 par
Pilkmoser (19)	2 par
Rævlingmose (19)	2 par
Tinglev mose (og Ulvemose) 51)	2 par
Kragelund mose (51)	2 par
Mosehusdammen, Gesten (25).....	1 par
Morsbøl hedemose (26).....	1 par
Sølsted (51).....	1 par

2. Ynglelokaliteter på flyvesandsområder (Klitsøer v. havklitter og indsande).

Hanstholm-Klitmøller (6).....	30 par
Rejkær-Ulvsø (17).....	6 par
Randbøl hede (25).....	3 par
Hjardemål klit og Vigsø (6).....	2 par
Lodbjerg-Lyngby (7).....	2 par
Grærup-Klynekær (27).....	2 par
Vejrs (27).....	1 par
Karlmærsk-Mosevrå (27).....	1 par
Munkesø, Ribe (27).....	1 par

3. Ynglelokaliteter på hævet havbund.

Råbjerg mose (1).....	30 par
Læsø (3).....	3 par
Lille Vildmose (11).....	3 par
Hals mose (4).....	2 par
Store Vildmose (5).....	2 par
Vejlerne (6).....	2 par
Filsø (27).....	2 par

4. Ynglelokaliteter på sandede moræner.

Gispel mose (= Bække mose) (26).....	3 par
Lindet mose - Gånsager (49).....	2 par
Hjerpsted hede (50).....	2 par
Ove sø, Thy (7).....	1 par
Funder stormose (14).....	1 par
Boest mose (20).....	1 par
Fromsejer hedesø (26).....	1 par
Kidskelund (52).....	1 par

En sammentælling af disse tal giver følgende resultat:

Landskabstype	Omtrentlige antal ynglepar	I % af den samlede bestand
Hedeslette.....	120	53,6
Flyvesandsområder....	48	21,4
Hævet havbund.....	44	19,6
Sandet moræne.....	12	5,4
I alt.....	224	100

Meddelelser om Tinksmødens danske ynglepladser.

I den efterfølgende gennemgang af det foreliggende materiale, har det været nødvendigt at forkorte en del af oplysningerne. Hele materialet er blevet kritisk gennemgået, og kun

absolut pålidelige oplysninger er taget med. Tallene angiver de danske zootopografiske distrikter (se JESPERSEN 1937, p. 80).

1. Gaardbo sø: Meget talrig ynglende ved søen (FISCHER 1863, p. 33). Nyere oplysninger herfra mangler.

Raabjerg mose (= moseområdet mellem Jerup og Aalbæk: 22. maj 1827 traf FR. FABER (1828, p. 249) den på yngleplads her. Meget talrig ynglende ved Jerup (J. C. H. FISCHER 1863, p. 33). Endnu er Tinksmeden almindelig ynglefugl i dette vældige moseområde, som uden tvivl er en af de lokaliteter her i landet, hvor der yngler flest par. 25. juni 1952 blev truffet adskillige par spredt over det sumpede areal mod vest, men nogen optælling var det ikke muligt at foretage. Der blev også truffet unger (E. TORP PEDERSEN 1952, p. 138). I 1953 blev set adskillige. Alene i nærheden af Trane-reden var der ikke mindre end 4 par, så antallet i hele moseområdet var sikkert ret stort (THORVALD KJÆR).

3. Læsø: På øens nordøstlige del blev truffet flere par med unger den 8. juni 1947 (J. CHR. HARBOE). I 1952 traf THORVALD KJÆR (bl. a. 8. juni) 2 par ved små hedesøer i den nordlige del af øen. Han kom imidlertid ikke over hele terrænet, så muligvis er der flere par, men det bliver næppe ret mange flere.

4. Sæby: KJÆRBØLLING (1852, p. 292) angiver, at den ifølge GAD skulle yngle ved Sæby. Nu kan den næppe finde egnede områder her.

Hals mose: I terrænet nordvest for mosen kunne den træffes i yngletiden ca. 1938–42 (B. STEENSTRUP). Yngler vel her endnu. – Ingen redefund på Hals-egnen, men 9. juli 1937 blev set 3 ved Kolkjær bæks udløb og 26. juli 1937 1 set samme sted. Dette har dog sandsynligvis været fugle på træk (OLE SCHELDE, D.Z.U., 1938).

5. Store Vildmose: GAMST PETERSEN traf den i forår og forsommer 1892 ret hyppigt her (CHR. KRÜGER 1944, p. 238). Nu kan den næppe kaldes nogen alm. forekommende fugl. Yngler i mosens yderkanter (M. LARSEN, D.Z.U., 1932).

Sandmosen: J. C. H. FISCHER (1863, p. 33) traf den meget talrig ynglende her, men nyere oplysninger mangler.

6. Hjardemaal klit og Vigsø: 21. maj 1884 truffet ved den lille Voldum sø og 22. maj blev set flere ved bredden af en lille sø mellem klitterne ved Glæde (A. H. FABER 1895, p. 28–29). Fotograf SCHARLING, Thisted, der i en årrække har besøgt Hjardemaal klit og bl. a. der fotograferet flere reder af Tinksmed, oplyste i 1929, at arten var stærkt på retur, formentlig på grund af beplantning og udtørring, således at han dette år på 2 ture til de gamle og kendte ynglepladser ikke havde set en eneste Tinksmed. Arten findes vel endnu der, men på forespørgsel hos beboerne oplyste disse, at den var ved at blive sjælden i disse egne. Jeg besøgte ikke lokaliteten i 1929 (TH. KJÆR 1929, p. 109). 17. juni 1938 sås kun en enkelt Tinksmed ved Vigsø og ingen i Hjardemaal. 31. maj 1948 blev ingen truffet på hedestrækningen mellem Vigsø og Hjardemaal klitplantage og sydvest for Lild strand.

Heller ingen 14. juni 1953 under et kort besøg i terrænet mellem Vigsø redningsstation og Hjørdemaal plantage (BERNT LØPPENTHIN). 6. juni 1949 fløj en han af og til »syngende« (parringsflugt) over den nordligste af de 2 småsøer ca. 1 km vest for Glædeby. En hun har uden tvivl ynglet i terrænet, som var velegnet for Tinksmæde – en hedesø omgivet af lyng, pors, kæruld o. l. (ARTHUR CHRISTIANSEN). Maj-juni 1954 ynglede 1–2 par ved 3 småsøer i Hjørdemaal (HARRY MADSEN).

Vejlerne: Dens parringsjodlen høres ikke sjældent. 3. juni 1928 gik et par med halv vokne unger ved et vandhul på Selbjerg vejle, den af vejlerne, hvor sikkert de fleste par yngler. Men også på Bygholm og Vesløs vejle har jeg set og hørt arten under omstændigheder, som sikkert tydede på ynglen (VAGN HOLSTEIN 1932, p. 44). 1934–37: Regelmæssig, men fåtallig ynglefugl på selve vejlearealerne, hvor ret få steder svarer til fuglens yndlingslokalitet, hedemoser. Dens tilpasningsevne synes lige så ringe som Højens. Stationære par findes på nogle af de gamle Næs og fjordbredder, f. eks. Kærup holme, Bygholm, flere steder ved Tømmerby fjord og navnlig nord og vest for Vesløs vejle. Parringsjodlen høres hyppigt i maj og juni, men hvert par overflyver i parringstiden mægtige strækninger, så den yngler ikke nær alle de steder, hvor den høres. Ingen redefund (ARTHUR CHRISTIANSEN 1939, p. 177). Under D.O.F.s ekskursion 3–5. juni 1939 blev set 3 Tinksmæde i vejlerne (B. LØPPENTHIN 1939, p. 227). 24–25. juni 1942 rugede et par på en tange i Vesløs vejle (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Hanstholm-Klitmøller vildtreservat: 12. juni 1927: Kuld fra Blegsø (SCHARLING, D.Z.U.). 12. maj 1933: Klitsøerne (bl. a. Blegsø) gjorde et ret fuglefattigt indtryk. Der ynglede enkelte par Tinksmæde, af hvilke fugle vi i dagens løb så 4–5 par, alle ved eller i nærheden af Blegsø. Ingen redefund (THORVALD KJÆR 1933, p. 102). I 1936 var der enkelte ynglende par ved små mosehuller i nærheden af klitsøen Blegsø. Har ikke været på lokaliteten siden (TH. KJÆR 1953). 15–17. juni 1937: Almindelig overalt ved de lavvandede småsumpe. Vel 30–40 par, snarere det sidste. 15–16. juni 1938: Den stærke tørke i foråret 1938 havde sat sit meget tydelige præg på terrænerne, idet der praktisk taget ikke var andet vand at finde end de på generalstabskortet afsatte større og mindre søer. Samtlige småmoser, der i fjor var Tinksmædens vigtigste ynglelokaliteter, var i år ganske tørre, og de større vandede areal var ofte betydelig indskrænket. Tinksmæden var alm. ynglefugl i reservatet, men dog ikke nær så talrig som i 1937. Fuglene holdt til ved de perennerende vande, da småmoserne, deres naturlige habitat, var udtørret. 4–6. juni 1939: Flere Tinksmæde i reservatet, men arten var dog ikke til stede i noget stort antal, vel på grund af den tørre forsommer og den deraf følgende formindskelse af småvandenes antal. 11–12. juni 1940: Almindelig overalt i reservatet ved de små og større vande. Bestanden tilsyneladende fuldt på højde med 1937, vel mindst 30 par. 7–8. juni 1941: En del spredt i reservatet ved mindre og større

vandsamlinger. Vel ca. 25 par ialt. 1–3. juni 1942: Synes fåtallig i år. Bestanden kan vel sættes til en halv snes par, deraf 2 ved Sokland og 1 ved Blegso (BERNT LØPPENTHIN). Juni 1947: Tinksmeden var den almindeligste vadefugl i moserne langs kærene, ialt ca. 40 par i området. Den er karakterfugl for hedemosen, og dens advarselsskrik og parringsjodlen høres overalt. En rede blev fundet (FINN SALOMONSEN 1947, p. 186). 29–30. maj 1948: 20, måske 25 par ialt, fordelt over den fugtige del af området, men talrigst i den centrale del af reservatet. Ved det Store Vand konstateredes 1 par, ved småvandene nordøst derfor 2. Ved Tormaals 1, ved Sokland 6 og ved Præstkær og vandene sydvest derfor 5 par. 13–15. juni 1953: Fandtes næsten overalt, hvor terrænet passede, vel 30–40 par ialt. 2 par ved Kokkjærvand (BERNT LØPPENTHIN). Maj–juni 1954: Ca. 6–8 par ynglede i vildtreservatet (HARRY MADSEN).

Nors sø: 8. juni 1929: Mange par Tinksmede ynglede i den store lynghede. 2 reder med hver 4 æg fundet (A. KOEFODS katalog. Medd. af HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Hillerslev kær: 21. maj 1884: Af vadefugle på yngleplads blev i det store kær særlig truffet Tinksmede (A. H. FABER 1895, p. 28). 23. maj 1905: Rede med 4 æg, og 30. maj 1905: Rede med 4 æg (A. KOEFODS katalog. Medd. af HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). 11. maj 1906: Ægkuld (Medd. til D.Z.U.). 1929: Dette tidligere fuglested er næsten udtørret og opdyrket og virker nu nærmest fuglefattig (TH. KJÆR 1929, p. 109).

7. Tinksmeden er alm. ynglende i alle kær og moser i Thy (P. V. HEIBERG 1886, p. 31). I Viborg Katedralskoles ægsamling findes et kuld på 4 æg indsamlet 29. maj 1915 i Thy af AMOR HANSEN (BIRGER JENSEN). De følgende oplysninger vidner om betydelig tilbagegang for arten i Syd-Thy.

Lodbjerg: 8. juni 1936: Dununger fundet nær Lodbjerg fyr. 2. juni 1948: Hørt et par gange på fugtigere steder under en tur Bedsted-Lodbjerg fyr–Lyngby-Ørndal bakke. Jeg nåede ikke ud over heden mellem Istrup og Stenbjerg plantage (BERNT LØPPENTHIN).

Kær nordvest for Ørum: 8. maj 1881: GAMST PETERSEN traf et stort antal på den udstrakte kærstrækning (CHR. KRÜGER 1944, p. 238).

Flade-Ørum søer: 3. maj 1881 traf GAMST PETERSEN flere her, og 5. juni fandtes der flere gange halve æggeskaller spredt omkring. Især var den meget alm. ved klitsøerne i Ørum klit (CHR. KRÜGER 1944, p. 238). 20. maj 1884: Flere par i engene ved Ørum sø (A. H. FABER 1895, p. 27).

Vestervig-Hurup hedemoser: 10. maj 1881 så GAMST PETERSEN den overalt ved de små hedekær og moser øst for Vestervig (C. KRÜGER 1944, p. 238). 20. maj 1884: Jeg kom forbi flere små hedekær over hvilke hist og her et par Tinksmede lod deres urolige fløjten høre. Rederne, der utvivlsomt fandtes i kærene, ikke opsøgt (A. H. FABER 1895, p. 26). Disse moser er nu forlængst udtørret.

Ove sø: 23. maj 1884: I engene ved den langstrakte sø så jeg mange Tinksmede (A. H. FABER 1895, p. 30). Ses af og til på og ved Madstedborg (V. SIGFRED KNUDSEN 1925, p. 18). Ynglefugl ved Ove sø. Juni 1936, juni 1937 og juni 1938 sås hvert år 1 par på et bestemt engareal ved søens vestbred udfor Madstedborg (B. LØPPENTHIN 1939, p. 80). 4. juni 1942 blev den iagttaget samme sted, og arten synes at holde til her hvert år (B. LØPPENTHIN 1943, p. 94).

Skjolddal eng (Thyholm): August 1904 traf jeg den med omtrent flyvefærdige unger på en eng ved Limfjorden (S. R. RASMUSSEN).

8. Mors: 1798–1810 hører man »Tink« (*Tringa glareola*) næsten i ethvert kær (C. SCHADE 1811, p. 190). Yngler i de fleste kær og på sumpede strækninger langs kysten, men er ikke nær så talrig som Rødben (A. H. FABER 1887, p. 30). 23. maj 1886: A. H. FABER fandt ved Taarup en rede med 4 friske æg (O. WINGE 1888, p. 408). Den er nu helt forsvundet som ynglefugl fra Mors. 8–13. juni 1942 blev alle øens moser og småsøer besøgt, men ingen Tinksmede konstateredes (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

10. Nordvestlige Himmerland: 1907–11: Ynglende hvert år (Å. VEDEL TÅNING 1912, p. 84). Ifølge mine optegnelser og iagttagelser herfra er den taget stærkt af i de senere år (S. M. SAXTORPH 1917, p. 111). Sjælden som ynglende i Vesthimmerland fra Hvalpsund til Bjørnsholm (EDV. BRYNDUM, D.Z.U., 1935).

Sydvestlige Himmerland: 1908–09: Enkelte Tinksmede set i engdraget langs Halkjær å. Yngler absolut der (CHR. CHRISTIANSEN 1912, p. 54). Den fandtes tidligere ved søen i Fjeldsø og en sø i Fovlum hede. Har ikke set den i flere år (J. TRAUSTEDT, D.Z.U., årstal mangler).

11. Lille Vildmose: Ved Lillesø (»Bittesø«) blev 18. maj 1930 set 6 i flok, og 20. maj 1930 blev 20–30 stk. set af TH. KJÆR, KARL O. PEDERSEN og S. R. RASMUSSEN. Har aldrig fundet fuglen ynglende ved søen (KARL O. PEDERSEN). 29. maj 1930: 8 par ved Bittesøen, 13. maj 1931: 1 par, og 22. maj 1932: 2 par. Den er ikke senere truffet på lokaliteten, hvilket sikkert skyldes mosens afvanding og opdyrkning (A. STEINBACH 1957). Næsten hvert år i de sidste 25 år er truffet 2–3 par ved de sumpede, vandfyldte mosehuller »Lunerne« (tæt øst for den ene »lune«) i vildtreservatet. Det har uden tvivl været ynglefugle (KARL O. PEDERSEN).

13. Randersegnen: Er hyppig på forårstrækket langs Gudenåen. Dernæst spreder den sig i omegnen for at yngle. Den yngler således ved Kousted, ca. 10 km nordvest for Randers, hvor jeg i juli måned har set den med flyvefærdige unger (F. C. FENKER 1873, p. 444). Er forlængst forsvundet som ynglefugl på denne egn. Nærmeste yngleplads er Lille Vildmose (STEINBACH, D.Z.U., 1936).

14. Viborgeggen: Yngler overalt i hededamme (A. FEDDERSEN 1865, p. 22). 10. juli 1881: Syngende 2 steder i nærheden af Viborg. 26. maj 1886: A. H. Faber så 1 par ved Skals å (O. WINGE 1888, p. 408). Yngler almindelig ved næsten alle moser og kær (J. D. CHRISTIANSEN 1890, p. 40). 1914–21: Er gået tilbage i antal og yngler nu

kun fåtallig og spredt i egnen i gamle tørvegrave på åbne steder. I en mose ved Randersvej fandt jeg 1. aug. 1914 1 flyvefærdig unge under telefonledning og så par med store unger 24. juni 1917. I Kongemosen ved Hvam sås 12. juni 1917 2 par ynglende (WEIS). 16. maj 1921 så jeg den ved Søvsø. 25. maj 1921 fløj 1 jodlende over Bruunshåb, og 29. juni 1921 så jeg den i to forskellige moser ved Aalborgvej, det ene sted par med unger (P. SKOVGAARD 1923, p. 147). Nyere oplysninger fra denne egn mangler.

Vium-Aunsbjerg-Hald: Den ses overalt ved søer, vandsteder og damme i byerne. Yngler i nærheden af mose-damme og vandsiger (Vium Præstekald, NIELS BLICHER 1795, p. 96). I maj 1875 traf GAMST PETERSEN et par ved reden i en lille lyngmose mellem Aunsbjerg og Hald (CHR. KRÜGER 1944, p. 238).

Bølling sø (Silkeborgegnen): 26. april 1911 ankom den ifølge R. CHRISTIANI til ynglepladserne ved søen (A. HAGERUP 1912, p. 169). I mange år var her 5-6 kuld årligt. Senere hen har her kun været 2-3 kuld, og i 1923 fandtes kun 1 (CHR. CHRISTIANI 1930, p. 140).

Julianehede hededam (N. for Bording): I 1935 ynglede 1-2 par, men arten er ikke regelmæssig ynglefugl her (CARLO F. JENSEN).

Funder stormose (tørvegrave NV. for Funder): 1922-37: Ikke sjældent som ynglende i Silkeborgegnen (C. M. POULSEN 1938, p. 58). Nu er alle ynglepar forsvundet på nær et enkelt i Funder stormose (C. M. POULSEN 1954).

Kragelund (vandhul ca. 500 m NV. for Kragelund by): Ynglede tidligere her, men forsvandt herfra ca. 1941. Vandhullet er nu fyldt op med affald - mælkeunger, gamle divaner o. s. v. - håbløst for en fugl (C. M. POULSEN).

Ulvsø (i Funderdalen): Fra denne gamle yngleplads forsvandt Tinksmeden ca. 1940 (C. M. POULSEN).

15. Rønbjerg hedemose: 26. maj 1952: 1-2 par Tinksmede »jodlende«. 9. juni 1953: 3-4 par yngler. 3 unger af meget forskellig størrelse set på 3 forskellige steder i mosen. Jeg har trods eftersøgning ikke truffet arten ynglende andre steder på Skiveegnen (IB WENG).

Hvidmose (Ø. for Holstebro): 2. juni 1936: Et enkelt par truffet i mosen (J. CHR. HARBOE 1936, p. 221). 26. juni og 4. juli 1948: 1 set. Efter dens opførsel at dømme, havde den sikkert unger. 19. juni 1949: I Hvidmose (i Borbjerg) og den tilstødende Birkmose (i Hodsager) var der flere par, som sikkert havde unger. 25. maj 1953: På D.O.F.s ekskursion blev flere set og hørt jodle. En rede med 4 æg fundet. Det anlås, at der i hele moseområdet yngler omkring 10 par (E. TORP PEDERSEN).

16. Venø: Juli 1909: Tinksmeden ynglede i en tørvemose på midten af øen (CHR. CHRISTENSEN 1909, p. 92). Fuglen er ikke senere truffet ynglende her.

Resen kær (NV. for Struer): Juni 1939: 1 par ynglende (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Ramme-Bonnet: Juni 1939: Omkring disse landsbyer findes et

ugal af ganske små søer og vandhuller, som oprindeligt er tørvemoser. For Tinksmeden er der ingen muligheder, da den omliggende jord er opdyrket (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Indfjorden (Nissum fjord): Juni 1917: Ynglede muligvis (S. M. SAXTORPH 1917, p. 111). Nu er den i hvert fald forlængst forsvundet herfra.

Skalstrup hede (N. for Vemb): Maj og juni 1939: Er en af de bedste Tinksmede-lokaliteter. 12 sikre par iagttaget. Den er nærmest karakterfuld ved søerne i det nordvestlige hjørne, desuden findes et par ved næsten alle tørvegravene (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg). I 1953 foretog forf. en grundig optælling, som gav følgende resultat: 28. maj: Den vestlige, delvis udtørrede del i Nees sogn: Ved damme sydvest for Hulmose blev iagttaget 3 fugle – sandsynligvis 2–3 ynglepar. Ved en dam længere vestpå var der 2 ynglepar. Det ene par havde uden tvivl unger. På vejen tilbage til landevejen mod vest set og hørt endnu en overflyvende. 9. juni besøgte hededammene nord for Kikkenborg i Møborg sogn: 2 set ved den sydlige dam. 3 + 2 + 2 set ved de andre damme, sikkert mindst 4–5 ynglepar her. Flere af parrene har uden tvivl unger. Par-ringstrillen hørtes dog endnu. Det samlede antal ynglepar i 1953 anslås til omkring 10.

Moserne syd for Klosterhede: Maj-Juni 1939: Af de mange hedekær med større moser og tørvegrave i egnen syd for Klosterhede plantage er Sivekær snart det eneste, der endnu ikke er afvandt og opdyrket. Kæret er delt i talrige parceller, hvor hver lodsejer hvert år skærer sit forbrug af tørv. Ved tørvegravene talte jeg den 3. juni 5–6 par Tinksmede, og på en tilstødende hedeafdeling under statsskovdistriktet sås ved en lille dam endnu et par. Også i den lidt nordligere beliggende Hestbæk mose yngler den, antagelig er der 1–2 par. Jeg så en enkelt fugl den 22. juni og hørte den igen andet steds dagen efter (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg). Så godt som alle de nævnte moser er nu udtørret.

Gedmose: 23. juni 1939: I denne store mose, der endnu delvis henligger som kær, traf jeg 1 par, og jeg hørte fuglen lidt syd for ved Storåen i tørvegravene ved Tvistholm (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg). Gedmose er nu helt udtørret.

Raasted hede: Juni 1939: 1 par truffet ved Raasted (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Ulfborg-Straasø: 4. juli 1928: Tinksmed truffet i en lille mose ved Ulfborg (HALFDAN LANGE). Ved Madum å syd for Straasø sås 25. juni 1939 1 Tinksmed (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

17. Tim og Torsted heder: 1924: Ret alm. ynglefugl på heden – dog helst ved små hedesøer. Ude i en mindre hedemose traf vi den med unger (AXEL KOEFOED 1925, p. 101). 1. juni 1927 så vi den på Torsted hede og ved Hoverdal plantage (HANS PEDERSEN 1927, p. 14).

Gindbjerg hede: 1929–33 truffet her (TH. KJÆR 1934, p. 81).

Rejkjær hede (ved Tim): Er en udpræget Tinksmedelokalitet med mindst 6 par i 1939. Jeg har besøgt heden den 8. maj og 5. juni. Sidste gang fandt jeg en 2–3 dage gl. unge. Foruden på selve heden fandt jeg et par ved et vandhul i en lille plantage lige ved landevejen (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Ulvsø (He): Ret sparsom ynglefugl i hedemoser omkring He (J. BJERG THOMSEN, D.Z.U. 1931). 3. juni 1928: Rede med 4 æg i mosen ca. 1 km fra N. Bratbjerg (ALBERT PALM, D.Z.U. 1932). Maj-juni 1939: 1 par i mindre mosehul på heden (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg). Sommeren 1953: Ved en lille hededam et stykke nord for den nu afvandede Ulvsø konstateredes 1 par (THØGER JENSEN).

Hedemoserne omkring Stadil fjord: På vejen fra Tim mod vest til Stadil fjord findes på en mindre hedestrækning flere steder Tinksmede. Nogle par yngler (AXEL KOEFOED 1924, p. 157). 19. maj 1926: Dens »jodlen« hørtes ved Halkjær enge (VAGN HOLSTEIN 1927, p. 60). 30. maj 1927: Tinksmed set ved Vest Stadil fjord og omegn (HANS PEDERSEN 1927, p. 11). Truffet i årene 1929–33 (TH. KJÆR 1934, p. 81). Skal endnu findes her (Å. VEDEL TÅNING 1936, p. 200). Ikke truffet på denne lokalitet siden.

Holmsland klit – Søndervig: Juni 1918: Findes enkeltvis som ynglende oppe i lyngen. 3 par med 3 unger set (AXEL KOEFOED 1921, p. 85).

Borris hede: 16. og 18–20. maj 1942: Den forekommer endnu sparsomt ved Skjernåen og Omme å, og det kan meget vel tænkes, at den i mere fugtige år kommer ind i hedens fugtige partier (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg). 20. maj 1945: 1–2 par i Kalvemose (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). I 1946 ynglede 2–3 par ved hededam ved Sortekær (CARLO F. JENSEN). 4. maj 1950: Enkelte hørt og 15. maj 1950: 2–3 par iagttaget. Stedet er ret uforandret, men der er i de senere år stærk militær aktivitet derude. Døg findes endnu i 1953 enkelte par i området (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). Maj 1955: Blev truffet almindeligt ved hedemoserne og kærene, hvor dens skønne og klangfulde stemme hørtes overalt. Ved Sortekær var der alene en halv snes par, og i hele området sikkert omkring 30 par (F. SALOMONSEN 1955, p. 251).

Skjernådalen: Større sandede moser f. eks. på heden ved Tarm (Tarum) og Skjern nævnes som yngleplads for Tinksmed allerede af N. KJÆRBØLLING (1852, p. 292). Ruger i ådalen, men er ingenlunde almindelig (S. H. A. RAMBUSCH 1900, p. 133). Da Zoologisk Museum (med SCHIØLERS Coll.) besidder en snes unger fra Tim, Skjernådalen og fra Lønborg hede, må arten tidligere have været almindeligere her end nu (Å. VEDEL TÅNING 1936, p. 204). 13. maj 1903 iagttog R. JUL. OLSEN under en tur til Fuglsande og den nordvestlige del af Skjernå-deltaet af og til et par Tinksmede ved smådamme noget fjernet fra ådeltaet (Å. VEDEL TÅNING 1936, p. 198). Juni 1917 blev truffet et

par ynglende ved Skjern (S. M. SAXTORPH 1917, p. 111). 19. og 21. maj 1932 traf vi – til trods for at adskillige velegnede lokaliteter blev besøgt – kun et enkelt par, som måske ikke havde rede på stedet (Å. VEDEL TÅNING 1936, p. 204). I 1936 blev ved Klinkerne og i Lønborg enge truffet 3–4 par og i 1938 tillige 2 par længere oppe i engene ved Nørre Bøel og Vestersø. Ialt yngler 5–6 par i Skjernå-området (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Tarm hede: 12. juni 1870: 2 reder med 4 + 3 æg (C. GRILLS katalog, medd. af HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). Må have været alm. på egnen, da apoteker A. BENZON i tiden 1863–83 har fået mindst 25 kuld æg fra plantør JAC. JENSEN, Bøel (ALFR. BENZONS katalog, medd. af H. Ø. C.). 17. maj 1905: Rede med 4 æg (A. KOEFOEDS katalog, medd. af H. Ø. C.). 30. maj 1915: Rede med 4 æg (C. GRILLS katalog, medd. af H. Ø. C.). 2. juni 1929: Ægkuld fra hedemose ved Tarm (Medd. til D.Z.U.).

Østerhede (SV. for Tarm): 20. maj 1909: Rede fundet med 4 frisklagte æg (S. R. RASMUSSEN). 8–10 par yngler i 1938. De findes ved adskillige af tørvegravene. Under mit første besøg 14. maj iagttog jeg imidlertid slet ikke fuglen, og det skyldtes, at alle tørvegravene var udtørrede efter det ualmindeligt tørre forår. I Sømosen ved jeg fra tidligere, at den findes. 13. juni traf jeg den i Fællesmose og Aalbæk eng, og endelig 19. juni 2 par ved Fjerbæk (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Værn enge (V. for Fålen kro): 28. maj 1927 blev en Tinksmed set på Tipperne (HANS PEDERSEN 1927, p. 8). Næppe ynglefugl. – 15. maj 1949: 1 han hørt synge. Lokaliteten kunne passe til ynglested (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Klegod (v. Ringkøbing fjord): Juni 1917: Et par truffet ynglende (S. M. SAXTORPH 1917, p. 111).

18. Herningegnen: For ca. 35 år siden var den en alm. ynglefugl, nu er den helt udryddet (CHR. OVERGAARD, D.Z.U., ca. 1932).

Knudsmose: I 1920-erne blev Tinksmeden iagttaget på denne yngleplads syd for Herning af konservator JAKOBSEN (H. M. THAMDRUP).

Ulkjær mose (S. for Bording): I årene 1930–40 ynglede årligt 10–20 par. Desværre har jeg ikke senere besøgt lokaliteten (CARLO F. JENSEN 1954).

Troldmose (lige syd for): Her var der i samme årrække omtrent lige så mange par (CARLO F. JENSEN).

Nørlund mose (lidt N. for Bording kirke): Enkelte par 1930–40 (CARLO F. JENSEN).

19. Brandeegnen: Træffes som fåtallig eller ret sjælden ynglefugl i større kær i Brande, Ejstrup og Nr. Snede-egnen. Yngler ikke i omegnen af Sdr. Omme (O. CHRISTOPHERSEN, D.Z.U. 1932).

Sandfeldbjerg (v. Brande): 15. juni 1929: I heden (NV. for Sandfeldbjerg, 1 km SV. for Sandfeld) sås ved 2 småsøer – typiske hedesøer – 4 + 6 Tinksmede. De fløj meget uroligt og stærkt skrigende

omkring os, når vi kom i nærheden af de 2 steder, hvor de holdt til. Stedets lærer sagde, at de var faste ynglefugle ved flere af hedesøerne (V. SIGFRED KNUDSEN).

Pilkmose (6 km S. for Brande): 1. juni 1943: Enkelte par. Dununger set (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Rævlingmose, Vorslunde mose, Hallundbæk mose (Give-Blåhøj): Maj-Juni 1943: 8–10 par i området (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). 22. maj 1944: Rede med 4 frisklagte æg fundet i Hallundbæk mose (S. R. RASMUSSEN). Under krigen blev moseområderne stærkt udnyttede og er siden afvandet og kultiveret. 1952 fandtes et enkelt par – eller måske 2 par – i hele området (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Ringive: 6. juni 1910 hørtes Tinksmedens jodlen fra engene ved præstegårdshaven (A. HAGERUP 1910, p. 103).

Hastrup (kan også være i distrikt 13): Moser på heden ved Hastrup nævnes som yngleplads for Tinksmød (N. KJÆRBØLLING 1852, p. 292).

Ejstrupegnen: 1874–1901: Yngler af og til langs Skjern og Holtum å samt i næsten alle tørvemoser i omegnen af Ejstrup (N. LARSEN 1901, p. 42). Ved Ejstrupholm sø har jeg set enkelte i yngletiden, men uden at kunne konstatere om det drejede sig om ynglende fugle eller om gæster (CARLO F. JENSEN).

20. Bryrupegnen: 1900–1920: Iagttaget enkelte gange – også som ynglende (S. N. SCHOUGAARD 1922, p. 124).

Stridsholm sø, Granne langsø og Halle sø: Ved disse søer har jeg ofte truffet enkelte i yngletiden, men uden at kunne konstatere om det drejede sig om ynglende fugle eller kun om gæster (CARLO F. JENSEN 1954).

Torup sø: 1936: 2 set i parringsleg. Dog ikke konstant ynglefugl på denne lokalitet (CARLO F. JENSEN).

Boest mose (NØ. for Nr. Snede): 1901: 2 stk. skudt i mosen (HANS JENSEN 1909, p. 6). 1954: 1 par yngler, bl. a. hørte jeg hannens parringssang 23. maj (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Anelund, Them sogn og nærmeste omegn: 1864–1905: For ca. 40 år siden ynglede der flere par i vor mose. Jeg husker tydeligt, at jeg som dreng skød efter dem med flitsbue, idet de er meget dristige i den tid de har unger. 10. juli 1902 skød jeg et eksemplar i min mose. Nu er den en hel sjældenhed her på egnen (HANS JENSEN 1909, p. 6).

Virklund (Paradisgårdens mose): Ynglede tidligere – bl. a. 1922–37 – her, men forsvandt ca. 1941 (C. M. POULSEN).

21. Vejlbø mose (S. for Silkeborg): Ynglede tidligere – bl. a. 1922–37 – her, men forsvandt ca. 1939 (C. M. POULSEN).

Egaa mose: 13. maj 1886: Flere par set i mosen af GAMST PETERSEN. 22. maj kun 1 stk. (CHR. KRÜGER 1944, p. 238).

22. Mose mellem Egens og Grønfelt: 3. maj 1886: Et par set i mosen af GAMST PETERSEN (CHR. KRÜGER 1944, p. 238).

Mols: Ifølge BONNEZ skulle den yngle på Mols (N. KJÆRBØLLING 1852, p. 292). Her er næppe egnede ynglepladser mere.

24. Hesselballe kjær (Uldum): 12. juni 1894: Mange truffet i kærret, hvor den yngler almindeligt (A. H. FABER 1898, p. 51). 1899: Den ynglede tidligere i uhyre mængder i det udstrakte kær – især på »Gyngerne«. Vel yngler den endnu almindelig der, men er dog gået tilbage i antal væsentlig fordi store strækninger af mosen udgrøftes, pløjes og tages ind under kultur (K. KRISTENSEN 1899, p. 44). Så kom åreguleringen. Tinksmøden sidder ikke mere på tørvestakkene. Ingen vadere yngler. Nu skærer ploven sine furer lige ud til åens bredder (K. KRISTENSEN 1915, p. 76).

25. Vejledalen: 14. maj 1890 traf jeg et par i engene i Vejledalen (A. H. FABER 1898, p. 51). Det har måske været fugle på træk.

Skærsø, Egtved sogn: 26–27. april og senere på sommeren 1931: 1 par opholdt sig ved den sivkransede hedesø. Ifølge parrets adfærd formentlig ynglende. Rede og unger ikke fundet (AXEL HOLM, D.Z.U.).

Randbøl hede: I de sidste 25 år har der hvert år ynglet 1–4 par Tinksmøde på denne lokalitet. Terrænet er stort set uforandret og fuglene findes der stadig. – 26. maj 1931: Dens parringsstemme hørt adskillige steder (HARRY MADSEN 1931, p. 105). 1933–39: Ved 2 små søer ved Staldbakkerne samt ved en lille mose midt på heden plejer der at være et enkelt par Tinksmøde. I 1936 var der ialt 4 par (THORVALD KJÆR). 15. maj 1936: Ved en lille sø holdt 2 Tinksmøde til. Deres opførsel tydede på, at de endnu ikke havde begyndt rugningen (LEO NOVRUP 1940, p. 69). 1935–39 ynglede der hvert år 2–4 par på heden, og de har været der hele tiden siden (LEO NOVRUP 1954). 12. juni 1939: 1–2 par. Et par havde sikkert unger. 30. maj 1942: 3–4 par. En æggeskal fundet. 3. juni 1945: 2 par. Havde sikkert unger. 15. maj 1947: Mindst 1 par (heden brændte). 20. april 1952: 1 hørt (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). 15. juni 1952: Et par på yngleplads i et lille vandhul (IB WENG). Enkelte par hvert år siden 1946. 6. juni 1954 (D.O.F.s ekskursion): Ca. 3 par vrede Tinksmøde i luften og flere dununger iagttoges (fundet ude i hængedyndet i en lille hedesø). Rugepladsen er hedemosen og søerne syd for Kongenshøj i Randbøl hede (REGIN MUNCK).

Mosehusdammen, Gesten sogn: I 1957 1 par (LEO NOVRUP).

26. Mørsbølhedemose, Grindsted: 14. juli 1942: 1 set (HALFDAN LANGE). 13. maj 1955: Rede med 4 æg fundet (HARRY MADSEN).

Plovslund-Almstok moser (v. Billund): 18. maj 1893: Flere par fundet ynglende i Almstok mose (A. H. FABER 1898, p. 51). 2–3 par yngler. Synes at holde sig konstant (J. CHR. HARBOE 1954). 1942–1953: Mange besøg på lokaliteten. 1942 var der 6–8 par i mosen. Dette antal er aftaget i forhold til mosens opgravning og kultivering så der nu (1953) kun findes 3–4 par. 1954 ca. 5 par (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Fromsejer hedesø: Her har jeg så sent som i 1952 truffet ynglende Tinksmøde (THORVALD KJÆR).

Gispel mose (= Bække mose): 1945: 3–4 ynglende par (CARLO F. JENSEN).

Debel (pr. Agerbæk): Juni 1954 set 2 par med 2-3 unger + 1 par i nærliggende mose. I Tofterup-Debel har 2-3 par ynglet årligt i de sidste 10 år. Disse mosehuller bliver nu mere vandfyldte af den stadige graven efter tørv (ELLA ADELHOLT 1956).

27. Nymindegab: Iagttaget i slutningen af juni ved et hedekær ikke langt fra Nymindegab (G. HEILMANN og A. L. V. MANNICHE 1939, p. 143). Terrænet er nu så forandret, at jeg ikke kan erindre, hvor jeg så et ynglepar i 1933 (TH. KJÆR).

Lønne: 19. juni 1925: Ved en sø ved Lønne plantage fandt jeg en lille død unge af Tinksmed og antager, at der ynglede et par til (HANS PEDERSEN 1925, p. 7). 16. maj 1926: Rede med 4 æg fundet ved Kirke Vandflod (Kirkeflod) (HANS PEDERSEN 1927, p. 4). 28. maj 1928: Rede med 4 æg (A. KOEFOEDS katalog, medd. af H.J. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Filsø: 24. maj 1879 traf GAMST PETERSEN et ikke ringe antal langs åen forbi Søviggaard til Filsø. 31. maj 1884 traf han kun få langs åen fra Snorum (?) kro til Filsø. Samme dag fandt han på en ganske tør lyngbevokset strækning ved den nordøstlige bred af søen en rede med 4 stærkt rugede æg (CHR. KRÜGER 1944, p. 238). Juni 1917: 1 par ynglende truffet (S. M. SAXTORPH 1917, p. 111). 25. maj 1925: En del Tinksmede set ved søen. 17-18. juni 1925: Sås kun sparsomt ved Filsø (HANS PEDERSEN 1925, p. 3 og 6). 17. maj 1926: Vi sejlede til Gammeltoftodde. I nærheden fandt vi en rede af Tinksmed med 4 æg (HANS PEDERSEN 1927, p. 5). 4. juni 1932: Rede med 4 spræede æg fundet i lyng og græs ved en lille hedemose ved søen (S. R. RASMUSSEN). 1933-41: Der plejede at være 1-2 par ynglende Tinksmede ved nogle mosehuller mellem Filsøs nordlige del og Kirke Henneby kro. Terrænet er i de senere år blevet meget forandret. Har ikke set den siden 1941, da jeg sidst var ved Filsø om foråret (THORVALD KJÆR 1954). Maj-juni 1938: 10-12 par yngler ved søen. De fleste på Petersholm og Traneholm. 2 par udenfor det egentlige område lige syd for Filsø plantage. Endvidere 1-2 par ved nordenden af søen (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg). 4. juni 1948 (D. O. F.s ekskursion): Iagttaget ved nordenden, ængstelig (CHR. KRÜGER).

Grærup langsø: Maj-juni 1938: 3-4 par. Klynkær lige nord for søen er med sine mange tørvegrave særlig velegnet som rugeplads for denne art. 2 par sås her 15. juni og ved søen gik 1 par med unger + en enkelt fugl (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg).

Vejrs hedemoser: Ved en lille hedemose langs vejen Oxbøl-Vejers, ca. 1 km før Vejrs, fandtes før krigen gerne 1 ynglepar. Har ikke været på lokaliteten siden 1941 (THORVALD KJÆR). 31. maj 1953 blev 1 set ved et kær ved Oxbøl-Vejrsvejen (ca. 3 km Ø. for Vejrs). Da jeg nærmede mig fuglen littede den og kort efter én til. De viste ikke stor uro. Kun disse 2 fugle sås ved kæret, så vi må vel formode, at kun et par yngler her (J. SWITZER-HANSEN).

Sølager (2-3 km V. for Faaresøen ved Oxbøl): 9. juni 1946: Flere Tinksmede sang. 21. maj 1947: 1 hørt og set (HALFDAN LANGE).

Holme sø (v. Oxbøl): 7. juni 1936: Enkelte par. Rede med dununger set (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Faaresøen (v. Oxbøllejren): 1. maj 1946: 3 fløj over lejren. 4. maj: Par syngende. 10. og 11. maj: Syngende over lejren. 25. maj: 6 set ved søen. 1 sang i en time. 19. april 1947: 1 hørt. 10. maj: Par, sang lidt. 24. maj: 3 set. 31. maj: 1 set. 3. juni: 1. 4. juni: 2 par og 10. juni: 2 set. 11. maj 1948: Hørt over lejren. 19. maj: 1 sang ved lejren. Ved selve Faaresøen ynglede Tinksmeden næppe i årene 1946-48, men kom på besøg fra ynglesteder lidt længere mod vest, måske fra Sølager, men jeg kender dem ikke (HALFDAN LANGE).

Borre (få km Ø. for Oxbøl): 16. maj 1946: 1 sang (HALFDAN LANGE).

Kalsmærsk hede: Tinksmeden træffes stadig ret hyppig på de jyske hedemoser. Flest har jeg truffet på Kalsmærsk hede, hvor jeg 27. maj 1936 så 5 ved en sø mellem klitterne og 3 et andet sted på heden (J. CHR. HARBOE 1936, p. 221). Har ikke besøgt lokaliteten siden (J. CHR. HARBOE 1954). Maj-Juni 1938: Heden har vist tidligere huset Tinksmed. Jeg har imidlertid ikke kunnet opspore den noget steds, men heden var også knastør uden vandsamlinger noget steds, hvilket næppe er almindeligt (NIELS HARALD JENSEN, Naturfredningsrådets reservatudvalg). 19. juni 1951: På heden V. for Mosevraa plantage sås et par ynglende Tinksmede (IB WENG). 31. maj 1953: I 3 timer afsøgte jeg denne mægtige hede og fandt, at det er en usædvanlig tør flade, uden mulighed for Tinksmed (J. SWITZER-HANSEN).

Alslev vestermark (v. Varde): 1920: Rede med 4 æg fundet i et lille hedestykke 0,5 km fra Alslev å (LEO NOVRUP).

Fanø: Jeg tror ganske bestemt, at Tinksmeden ikke yngler her (S. R. RASMUSSEN).

Esbjergegnen: 1906: Tinksmed, hvoraf der forekommer nogle få par, vendte tilbage mellem 20.-25. april (M. KLINGE 1907, p. 31). Nyere meddelelser om yngleforekomst mangler.

Darum: 17. juni 1917: 1 sad på en hegnsplæ NV. for Darum og »tikkede«. Jeg så underligt nok ikke arten, medens jeg havde station i egnen, men først på dette flygtige besøg (PETER SKOVGAARD 1917, p. 165).

Kjærgaard mose, Sejstrup (»Ribe mose«): 1. juli 1918: Flere set (HALFDAN LANGE). Nyere oplysninger mangler.

Kongeaadalen (Jernved og Hjortlund sogne): Flere par yngler i ådalen og i et kær nær ved Hjortlund (vel 1 par) (HALFDAN LANGE, efter medd. fra lærer J. MØLLER KRISTENSEN 1952). For 10 år siden kunne man altid være sikker på at møde 1 eller 2 par i dalen, men juni 1954 blev den ikke truffet (J. MØLLER KRISTENSEN).

Ribeegnen: Yngler i ret betydeligt tal i de større moser. Også i de små moser kan man gøre regning på at træffe den (HALFDAN LANGE 1919, p. 33). 21. juni 1920: Unge ringmærket ved Ribe af

HALFDAN LANGE (P. SKOVGAARD 1925, p. 18). Som de følgende oplysninger viser, er arten på denne egn gået ganske betydeligt tilbage.

Hedegaard (6 km N. for Ribe): Før 1919: Ynglefugl i hedemose (HALFDAN LANGE 1919, p. 35). 30. maj 1918: Ikke iagttaget fuglen (HALFDAN LANGE). Senere oplysninger savnes.

Ørnsø (4 km N. for Ribe): Ca. 1910–11 flere ynglepar set. Søen blev udtørret ca. 1918, og fuglene er nu forsvundet (HALFDAN LANGE).

Fæsted mose (7 km NØ. for Ribe): Ynglefugl her i mange år. 21. maj 1918: Set flere steder i mosen. Jeg har truffet den ængstelig omkring 1920, men besøgte kun få gange denne mose i årene 1921–41. 28. maj 1941: 7 syngende hanner. Få år senere blev foretaget en del udtørningsarbejder. Fuglen sikkert stærkt aftaget (HALFDAN LANGE 1953).

Lustrup hedemose (2 km S. for Ribe): Juni 1899: En unge herfra i CHR. REIMERS samling i Viborg (P. SKOVGAARD 1920, p. 21). Ynglede her før 1919, men næppe senere, da mosen snart blev tørlagt.

Klaaby hede (5 km S. for Ribe): 31. maj 1930: 1 sang (HALFDAN LANGE).

Hømvejle (6 km SØ. for Ribe): I 1918 og årene forud ynglede den her – muligvis indtil 1930. 12. maj 1930: 1 set og 7. juni: 2 set. Ikke set 20. juli 1932. Mosen blev mere og mere udtørret i disse år og er nu helt forsvundet (HALFDAN LANGE).

Munkesø (v. Seem) (7 km Ø. for Ribe): Ynglefugl ved søen eller muligvis i heden nærved. 20. juni 1935: 1 set, men rimeligvis ikke truffet i tidligere år. Kan være ny ynglefugl, da i det hele taget fuglelivet tog stærkt til. 27. maj 1941: 1 sang. 21. juni 1942: 1 fløj. 20. juni 1944: 1 fløj. 22. juni 1946 og 24. juni 1949: Ikke set under besøg ved søen. 6. juli 1952: 3–5 set, muligvis trækgæster. 1954: Yngler vel også i år. 1 set på lokaliteten sidst i juni (HALFDAN LANGE).

Varming hede (10 km Ø. for Ribe): 7. juli 1933: 3 set, muligvis trækgæster (HALFDAN LANGE). Før var den alm., men i de senere år (før 1933) meget sjælden (HALFDAN LANGE, ifølge medd. fra MEINBORG).

35. Aunede strand: Er sikkert meget fåtallig ynglefugl her. Rede er aldrig fundet, men fugle har opført sig så uroligt, at der ikke kan være tvivl om ynglen. Iøvrigt har både KEIDING og BOËTIUS iagttaget arten i sommertiden 1940–42, og sidst har BOËTIUS på engene ved Nygaard (Indrefjord) set et par, der opførte sig, som de havde ynglet (Beretning til Reservatrådet 1942) (ERIK PETERSEN 1943, p. 71). Lokaliteten tilfredsstiller i hvert fald ikke længere artens økologiske krav, så ynglen kan anses for udelukket.

41. Borrebymosen ved Skælskør: 1954: 2 fugle set i yngletiden. 1955: 1 måske 2 par ynglende. Unger blev ikke set, men da de 4 opholdt sig på samme lokalitet hele sommeren og hele deres adfærd tydede på ynglen, kan man antage, at de virkelig har gjort det (BERTEL BRUUN).

43. Sjællands odde: 1. juli 1951: 1 par på Overby lyng ved vandhul omgivet af lynghede på ca. 20 ha. Opførte sig som om de

havde unger i nærheden. Ofte set et par på Yderby lyng – også et par i sommeren 1953. Her består terrænet af ca. 120 ha grusgrave med lyng og kær imellem. Ved en grundig undersøgelse 15. juni 1954 kunne arten ikke konstateres på Yderby lyng, og 16. juni heller ikke på Overby lyng, hvor der vist var for tørt, og hvor en sommerhusbebyggelse er begyndt at skæmme omegnen. 1954 yngler arten vist slet ikke på Odden – eller i hvert fald kun et enkelt par (kontrolassistent KAJ ANDERSEN, Birkemosegaard, Overby).

47. Nexø skanse: 21. maj 1930 iagttoges 1 ekspl. i passende yngleterræn ved skansen. Fuglen skældte, men der var kun dette ene eksemplar. Jeg anser ynglen for udelukket (BERNT LØPPENTHIN).

Ølene vildtreservat: 24. maj 1949: 2 par Tinksmede iagttaget. Fuglene opførte sig som ynglefugle, men det lykkedes ikke at finde nogen rede (BERNT LØPPENTHIN 1949, p. 282).

49. Lindet mose (N. for skoven mod Arnum): 1930: Enkelte ynglepar. 15. maj 1933: 1 hørt. Mosen var afbrændt i foråret. – Yngler vel her endnu (HALFDAN LANGE 1953).

Gaansager-Arnum: 3. juli 1949: 2 set ved mergelgrave få km fra Lindet mose (HALFDAN LANGE).

Hønning mose: Truffet her i maj-juni 1929 (FINN SALOMONSEN 1930, p. 57).

50. Rejsby (S. for Ribe): 24. juni 1947: 1 sang (HALFDAN LANGE).

Rømø: 19. maj 1943: Truffet ved Lakolk (HALFDAN LANGE). Har aldrig set Tinksmede på Rømø (lærerinde ANNE NIELSEN 1954).

Hjerpsted hede (N. for Højer): I årene 1930–33 var jeg flere gange ude ved en hedesø, hvor der hvert år var 2 par Tinksmede (LEO NOVBRUP). 19. juni 1941: 2–3 hørt (HALFDAN LANGE).

Mariasminde mose (Højer): Tinksmed ikke truffet trods hyppige besøg i mosen gennem mange år (TH. NIELSEN medd. af HALFDAN LANGE).

51. Sølsted mose: 1947: 1 par ynglende i mosen (TH. NIELSEN, Postgade, Højer, medd. af HALFDAN LANGE). 26. juni 1949: 1 par set (HALFDAN LANGE).

Kongens mose (v. Løgumkloster, = Draved mose): 8–10. juni 1929: 5–6 sås i hedemoserne N. for Draved skov. De fløj uroligt omkring os, så det var tydeligt, at der var unger eller rede i nærheden (V. SIGFRED KNUDSEN). 1930–33: Enkelte Tinksmede truffet (LEO NOVBRUP). 21. maj 1935: Arten iagttaget i mosen (J. CHR. HARBOE 1936, p. 221). Juni 1955: »En mængde« iagttaget (cand. mag. BERTEL HANSEN).

Tinglev mose (og Ulvemosen): Ca. 10. juni 1921: En ængstelig Tinksmed og en lille dununge iagttaget i en hedemose ved landevejen midtvejs mellem Graasten og Tønder (O. HELMS 1923, p. 74). 9. maj 1952: Flere hørt, antagelig 2–3 par (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). I hvert fald et enkelt par i Ulvemosen (J. CHR. HARBOE 1954).

Kragelund mose (V. for Faarhus): Juni 1941 og 1942: iagttaget i mosen, men mindre talrig her end i Frøslev mose (BERNT LØPPENTHIN

1943, p. 197). 2–3 par i mosen. Der er ingen forandringer sket i de 10 år, jeg er kommet der (J. CHR. HARBOE 1954). 11. maj 1952: Enkelte fugle. Rede med 3 æg set (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Frøslev mose (v. Padborg): 22. maj 1932: Talrig i mosen (O. HELMS og B. LØPPENTHIN 1932, p. 175). 25. maj 1933: Iagttaget ynglende (TH. KJÆR 1933, p. 110). Enkelte par. Jeg har ikke besøgt stedet siden 1936. En stor del af mosen vistnok tørlagt (THORVALD KJÆR 1954). 25. juni 1939: Flere par i mosen – sikkert store unger i nærheden – (LEO NOVROP). Juni 1941 og 1942: Adskillige par ynglende (BERNT LØPPENTHIN 1943, p. 197). 2–3 par ynglende. Der er ingen forandringer sket i de 10 år, jeg er kommet der (J. CHR. HARBOE 1954).

52. Røllum tørvemoser, Hostrup sø, Hjul sø og Røde mose (v. Hokkerup): Truffet på disse 4 lokaliteter under rejsen i maj–juni 1929 (FINN SALOMONSEN 1930, p. 57). Mosehul Ø. for Bommerlund plantage: 23. maj 1948: Et par set. De udstødte deres karakteristiske parringslyd (»jodlen«). 20. maj 1951 undersøgtes samme mose, som nu var delvis udtørret. Fuglene fandtes ikke (IB WENG).

Mosen ved Kidskelund: Maj–juni 1929: Truffet på lokaliteten (F. SALOMONSEN 1930, p. 18). Et enkelt par i mosen (J. CHR. HARBOE 1954).

53. Hopsø: 18. juni 1879: 3 stk. truffet af GAMST PETERSEN ved åen fra Hopsø til havet (CHR. KRÜGER 1944, p. 238). Tvivlsomt om det har drejet sig om ynglefugle; i hvert fald finder arten næppe i dag egnede ynglepladser på Als.

SUMMARY IN ENGLISH

The Wood-Sandpiper (*Tringa glareola* L.) as a Breeding Bird in Denmark.

While the Wood-Sandpiper has a pronounced eastern distribution in Europe it breeds in Denmark only in the northwestern parts, viz. on the island of Læsø, in Vendsyssel, Himmerland (now only Lille Vildmose), Thy, West Jutland, Central Jutland and in the western and southern parts of North-Slesvig (S. Jutland). Its distribution in Denmark very closely coincides with that of Montague's Harrier (*Circus pygargus* (L.)), and the two species are associated with almost the same biotopes. Despite a few suppositions of breeding on the Danish islands east of the Little Belt, the Wood-Sandpiper does not seem to have been regularly breeding here, and there have been no safe breeding records during the last 50 years. In Jutland it is associated with heather moors, and ponds and dune lakes in remote and uninhabited areas. Among the Danish landscapes it principally inhabits the flat deposits of diluvial sand of which the outwash plains are built up (more than half the population). About one-fifth of the population occurs near dune lakes among coastal and inland dunes

and about one-fifth in the large raised bogs in areas of raised sea bottom in North Jutland. Only a very small number of pairs breeds on the moraine soil proper which in West Jutland comprises the so-called "hill islands", the moraine landscape from the penultimate glaciation (see map of distribution figs. 2-3 and soil map fig. 4).

In the 19th century and earlier the Wood-Sandpiper was a very common breeding bird in the numerous heather moors covering Jutland at that time. Simultaneously with the intensive cultivation and draining of the moors in the latter half of the last century a strong reduction of the number of breeding pairs has taken place. This reduction has continued in the present century and has been very noticeable in the last 30 years (cf. figs. 2 and 3).

A census of the present number of breeding pairs has been attempted, but is made difficult among other things by the fact that the number of breeders in a definite locality may vary considerably from one year to another according as how dry that particular summer was. If the ponds and lakes in the moors dry up, the birds will leave the place, but they may return when the water level is normal again. The Danish breeding population numbers between 200 and 300 pairs distributed over about 50 localities. The three largest Danish breeding localities are Råbjerg Mose in Vendsyssel, Hanstholm-Klitmøller Game Reserve in Thy, and Borris Hede east of Ringkøbing Fjord, each with about 30 pairs. In many of the localities there are only one or two breeding pairs, and in many of these places the population, unfortunately, is strongly threatened. The total distribution of the Wood-Sandpiper is shown in fig. 1.

Litteratur.

D.O.F.T. = Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.

F. & F. = Flora og Fauna.

BLICHER, NIELS, 1795: Topographie over Vium Præstekald. - Viborg.
BOIE, F., 1822: Ornithologische Beytrage. - Oken's Isis, **2**, p. 768-781. - Jena.

CHRISTIANI, CHR., 1930: Fuglelivet i Bøllingsø. - D.O.F.T., **24**, p. 137-145.

CHRISTIANSEN, ARTHUR, 1939: Optegnelser fra Limfjords-Vejlerne. - D.O.F.T., **33**, p. 163-192.

CHRISTIANSEN, CHR., 1909: Ornithologiske Optegnelser fra Venø. - F. & F. **15**, p. 92-94.

- 1912: Supplement til Aarsegnens Fauna. - F & F. **18**, p. 54.

CHRISTIANSEN, J. D., 1890: Viborg Omegns Fugle. - Viborg.

DAHL, SVEND, 1909: PEDER SYVS Optegnelser om danske Fugle. - D.O.F.T., **3**, p. 100-112.

FABER, A. H., 1887: Morsø's Fugle. - Viborg.

- 1895: Optegnelser fra en ornithologisk Ekspedition i Thy. - F. & F., p. 25-30.

- FABER, A. H., 1898: Optegnelser om Vejle- og Horsensegnens Fuglefauna i Aarene 1875–1897. – Aarhus.
- FABER, FREDERICH, 1824: Ornithologiske Noticer som Bidrag til Danmarks Fauna. – Aarhus.
- 1828: Kort Efterretning om en zoologisk Rejse til det nordligste Jylland i Sommeren 1827. – Tidsskrift for Naturvidenskaberne, **5**, nr. 14, p. 243–256.
- FEDDERSEN, A., 1865: Viborgegnens Hvirveldyr I. Indbydelsesskrift ved Viborg Kathedralskoles aarlige Examina i 1865. – Viborg.
- FENCKER, F. C., 1873: Nogle Iagttagelser over Fugle i Egnen omkring Randers. – Naturhistorisk Tidsskrift, 3. række, **8**, hefte 3, p. 423–450.
- FISCHER, J. C. H., 1863: Nogle Iagttagelser over Danmarks Fugle, med særligt Hensyn til Vendsyssel. – Naturhistorisk Tidsskr., 3 rk., **2**, hft. 1–2, p. 1–55.
- GEODÆTISK INSTITUTS Generalstabskort. Danmark i 1:100.000. – Kortbøger 1957–58.
- HAGERUP, A., 1910: To Redefund. – D.O.F.T., **4**, p. 103.
- 1912: Meddelelser fra de danske ornithologiske Stationer for 1911. – D.O.F.T., **6**, p. 159–211.
- HARBOE, J. CHR., 1936: Spredte Iagttagelser fra Jylland. – D.O.F.T., **30**, p. 221–222.
- HEIBERG, P. V., 1886: Thylands Fugle. – Viborg.
- HEILMANN, GERHARD og A. L. V. MANNICHE, 1939: Danmarks Fugleliv, **2**, – København.
- HELMS, O., 1923: Nogle ornithologiske Oplevelser fra de senere Aar. – D.O.F.T., **17**, p. 71–85.
- og B. LØPPENTHIN, 1932: Ekskursion til Als og Frøslev Plantage 21. og 22. Maj 1932. – D.O.F.T., **26**, p. 173–176.
- HOLSTEIN, VAGN, 1927: Om Rørdrummens Ynglen i Danmark. – D.O.F.T., **21**, p. 55–56.
- 1932: Fuglelivet paa Vejlerne i Han-Herred. – D.O.F.T., **26**, p. 38–52.
- HORNEMAN, J. W., 1794: Nogle Bidrag og Bemærkninger til den danske Naturhistorie. – Phys. oecon. og medicochir. Bibl. I.
- HØRRING, R., 1926: Fugle II, Danmarks Fauna, **30**. – København.
- JENSEN, HANS, 1909: Nogle Optegnelser om Fuglebestanden, særlig fra Them Sogn og nærmeste Omegn. – F. & F., **15**, p. 3–6.
- JESPERSEN, POUL, 1937: Plan for en Undersøgelse over forskellige Fuglearters Udbredelse og Forekomst her i Landet. – D.O.F.T., **31**, p. 80–87.
- 1942: Skovsneppen, *Scolopax rusticola* L., som Ynglefugl i Danmark. – D.O.F.T., **36**, p. 115–134.
- 1946: The breeding Birds of Denmark. – København.
- 1947: Hedehøgen (*Circus pygargus* (L.)) som Ynglefugl i Danmark. – D.O.F.T., **41**, p. 61–72.
- KIRCHNER, HEINRICH, 1949: Die Verbreitung des Bruchwasserläufers

- (*Tringa glareola* L.) in Schleswig-Holstein. – Mitt. der Faunistischen Arbeitsgemeinschaft für Schleswig-Holstein. Neue Folge, **2**, p. 73–77.
- KJÆR, THORVALD, 1929: Lidt om Fuglelivet i Thy og Vejlerne Nord for Limfjorden. – F. & F., **35**, p. 109–118.
- 1933–34: Ornithologiske Iagttagelser i Thy og Vestjylland. – F. & F., **39**, p. 97–112 og **40**, p. 25–32 og p. 77–93.
- KJÆRBØLLING, N., 1852: Danmarks Fugle. – København.
- 1875–77: Skandinaviens Fugle. Anden fuldstændigt omarbejdede Udgave ved JONAS COLLIN. – København.
- KLINGE, M., 1907: Fuglenes Foraarstræk 1906 i Esbjergegnen. – D.O.F.T., **1**, p. 26–33.
- KNUDSEN, V. SIGFRED, 1925: Jydske Egne. III. Fugleholmen »Madstedborg« i Ove Sø, Thy. – F. & F., **31**, p. 1–18.
- KOEFOED, AXEL, 1921: Fuglelivet ved Holmslands Klit og Søndervig Strand i Juni 1918. – D.O.F.T., **15**, p. 83–86.
- 1924: Fuglelivet paa Tipperne, ved Stadil Fjord og ved Husby Sø. – D.O.F.T., **18**, p. 148–160.
- 1925: Iagttagelser fra en Jyllandsrejse i Sommeren 1924. – D.O.F.T., **19**, p. 101–102.
- 1926: Danmarks Ynglefugle. – København.
- KRISTENSEN, K., 1899: Nogle ornithologiske Optegnelser fra Uldum-Eggen og nærmest tilstødende Egne. – F. & F., **5**, p. 32–52.
- 1915: Fugle- og Jægerliv i Uldum Kær. – F. & F., **21**, p. 75–76.
- KRÜGER, CHR., 1944: Uddrag af GAMST PETERSENS ornithologiske Optegnelser (1875–1892). – D.O.F.T., **38**, p. 230–241.
- LANGE, HALFDAN, 1919: Fugleliv i Ribes Omegn. – Viborg.
- LARSEN, N., 1901: Bidrag til den jyske Fuglefauna. – F. & F., **7**, p. 27–46.
- LØPPENTHIN, BERNT, 1939: Ornithologiske Studier fra Ovesø, Thy. – D.O.F.T., **33**, p. 66–90.
- 1939: Thy 3–5. (2–6.) Juni 1939. Ekskursionsreferat. – D.O.F.T., **33**, p. 227–229.
- 1943: Madstedborgs Skæbne som Fugleø. – D.O.F.T., **37**, p. 89–98.
- 1943: Noter om Padborgegnens Ynglefugle. – D.O.F.T., **37**, p. 193–214.
- 1946: Fortegnelse over Danmarks Fugle. – København.
- 1949: Tinksmed (*Tringa glareola* L.) på Bornholm. – D.O.F.T., **43**, p. 282.
- MADSEN, HARRY, 1931: Iagttagelser over Storspove, Blaa Kærhøg og Sortstrubet Bynkefugl. – D.O.F.T., **25**, p. 104–108.
- NOVRUP, LEO, 1940: Iagttagelser over Stor Tornskade og Storspove paa Randbøl Hede. – D.O.F.T., **34**, p. 69–74.
- PEDERSEN, ERNST TORP, 1952: Bemærkninger om fuglelivet i Raabjerg mose. – D.O.F.T., **46**, p. 137–139.
- PEDERSEN, HANS, 1925: Jyllandsrejse fra 20. til 29. Maj 1925 (Privattryk).

- PEDERSEN, HANS, 1927: Jyllandsrejsen 1926 (Privattryk).
 – 1927: Jyllandsrejsen 1927 (Privattryk).
- PETERS, JAMES LEE, 1934: Check-List of Birds of the World, **2**. – Cambridge, Mass.
- PETERSEN, ERIK, 1943: Jagttagelser over Fuglefaunaen paa Nakskov Indrefjord og Aunede Strand. – D.O.F.T., **37**, p. 60–88.
- PONTOPPIDAN, ERIK, 1763: Den danske Atlas. – Hafnia.
- POULSEN, C. M., 1938: Silkeborgegnens Fugle. – F. & F., **44**, p. 53–76.
 – 1953: Stor Præstekrave (*Charadrius h. hiaticula* (L.)) som ynglefugl inde i landet. – D.O.F.T., **47**, p. 16–35.
- RAMBUSCH, S. H. A., 1900: Studier over Ringkøbing Fjord. – Kbh.
- SALOMONSEN, FINN, 1930: Bidrag til Kundskaben om Sønderjyllands Fugle. – D.O.F.T., **24**, p. 9–101.
 – 1938: Fugletrækket over Danmark. – København.
 – 1947: Fuglelivet i Hansted Vildtreservat. – D.O.F.T., **41**, p. 186–197.
 – 1955: Fuglelivet på Borris Hede. – D.O.F.T., **49**, p. 245–257.
- SAXTORPH, SYLV. M., 1917: Nyere Meddelelser om Danske Fugle II. – D.O.F.T., **11**, p. 101–135.
- SCHADE, C., 1811: Beskrivelse over Øen Mors. – Aalborg.
- SCHIØLER, E. LEHN, 1925: Danmarks Fugle, **1**. – København.
- SCHOU, AXEL, 1949: Landskabsformerne (Tekst + atlas). I Atlas over Danmark, **1**. – København.
- SCHOUGAARD, S. N., 1922: Fuglene i Bryrupegnen. – Danske Fugle, **1**, p. 123–130.
- SKOVGAARD, PETER, 1917: Yngletiden i Esbjergegnen. – D.O.F.T., **11**, p. 160–171.
 – 1920: Nogle Data om Danske Fugle i Chr. Reimers Samling i Viborg. – Danske Fugle, **1**, p. 17–32.
 – 1920–23: Fuglelivet i Viborgeggen. – Danske Fugle, **1**.
 – 1925: Nogle Ringmærkningsresultater. – Danske Fugle, **2**, p. 18–24.
- SPÄRCK, RAGNAR, 1942: Den danske dyreverden dyregeografisk og indvandringshistorisk belyst. – København.
- TÅNING, Å. VEDEL, 1912: Fortegnelse over nogle af det nordvestlige Himmerlands Fugle. – F. & F., **18**, p. 82–86.
 – 1936: Ringkøbing Fjords Fugle. I: Ringkøbing Fjords Naturhistorie, p. 149–216. – København.
- TEILMANN, A. C., 1823: Forsøg til en Beskrivelse af Danmarks og Islands Fugle eller Haandbog i det danske Veideværk. – Ribe.
- THAMDRUP, H. M., 1939: Den nuværende Bestand af ynglende Hjejler i Danmark. – D.O.F.T., **33**, p. 134–139.
- VIDENSKABERNES SELSKABS Kort over Danmark. I 1:120.000. – Udgivet 1766–1841.
- WINGE, HERLUF, 1907: Fortegnelse over Danmarks Fugle. – D.O.F.T., **1**, p. 5–25.
- WINGE, OLUF, 1888: IV. Report on Birds in Denmark 1886. – Ornis **4**, p. 369–440. – Wien.